DM magazin

Munkás volt, költő és vértanú

Kovács Péter születésének 80. évfordulójára

Azon az emlékezetes véres vásárhelyi vasárnapon, amikor a befogott *Szántó Kovács János* kiszabadításáért a föllázadt szegénység megostromolta az új városházát, a tömegben ott szorongott egy húszéves fiatalasszony is, *Kovács Péterné Csorba Mária.* A csendőrsortűz eldördülésekor futva menekült a veszedelmes helyről, annál is inkább, mert héthónapos állapotos volt.

1

Két hónap múltán, 1894. június 25-én, megszülte elsőszülött fiát, *ifjabb Kovács Pétert. Anya és fia: a magyar munkásmozgalom kiemelkedő hősei.*

Idősebb Kovács Péter, a feleségénél másfél évtizeddel idősebb cipészmester a vásárhelyi munkásmozgalom úttörői közé tartozott. Ő és sógora, a szintén Csorba-lányt feleségül vett *Héger Mihály,* az Aradról jött *Neumann József,* majd *Forgács József* szervezte meg 1891-ben a cipész szakegyletet, az első vásárhelyi szocialista szervezetet. Ide hívták meg a földmunkásokat, köztük Szántó Kovács Jánost is: *ők nevelték szocialistává* a később híressé, vezető alakká nőtt kubikost.

Utóbb a házaspár családi élete megromlott, elváltak; id. Kovács Péter nagyobbik fiával Szegedre költözött. Csorba Mária később kisebbik fiával a fővárosba ment. Péter fiával majd csak a forradalmakban találkozott ismét.

2

Ifjabb Kovács Péter 1907-ben kárpitosinas lett. 1908. május 1-én az újszegedi ligetben négy társával — közülük már csak az emlékező *Varga János* él — megalakította az első szegedi ifjúmunkás szervezetet. Bejáratosak lettek a Laudon, később Mikszáth Kálmán u. 22. alatti Munkásotthonba. *A könyvtár lett Kovács Péter igazi iskolája: képezte magát, olvasott, tanult.* 1910-ben fölszabadult, belépett a famunkások szakszervezetébe, s egy év múlva már vezetőségi tag lett. Rövid külföldi vándorút után hazatért, s ő képviselte szakszervezetét a Munkásotthon szakmaközi bizottságában. A fiatalon elhunyt nyomdász párttitkár, *Varga Ferenc* megkedvelte őt az 1913-ban rendezett „agitátoriskolán" tanúsított fogékonysága miatt. Kovács Péter rendszeres előadója lett a rókusi és a felsővárosi pártszervezeteknek, tehetséges munkásszínjátszó hírében állott. Jelentős szerepe volt Szegeden a tízes évek elején az általános, egyenlő és titkos választójogért folytatott küzdelmekben.

A világháború kitörése után kevéssel, 1914. október 26-án behívták katonának. Barátjához, *Horváth Józsefhez* és ennek feleségéhez írott tucatnyi tábori levelezőlapja ad némi fogódzót háborús éveinek ismeretéhez. 1915 januárjában került ki a frontra. Sebesülése után Zalaegerszegen gyógyult; 1916. február 18-án azt írja: *„újra alkalmasnak találták a harctérre".* Már a februári orosz forradalom hatása érződik 1917. március 30-i lapjának befejező sorain: *„a rügyek fakadnak, a tavasz jön, érzem, jönni kell neki."* Június 13-án írja: *„most olyan szelek fújnak, hogy... egyszer csak a nyakunkba dobják az üdvöt hozó, régen szomjazott békét."* Júliusban egy hétre hazakerült Szegedre, de a hónap végén ismét vissza kellett mennie csapatához, a 8. honvéd gyalogezred menetszázadához. Október 17-én írja Szegedre: *„végtelenül jól esik tudni arról, hogy otthon az emberek kezdenek emberré válva gondolkozni és cselekedni, hogy emberiesebb életet biztosítsanak magoknak. Bár csak már én is ott lehetnék közöttük, mert a tétlenség és a haszontalan munka már egészen beteggé tesznek."* 1918. június 10-én ismét Szegedről ír fronton levő barátjának: *„itt statárium van, és így elég szűk a nyakravalóm, de bővítek rajta. 18-án jelentkezni fogok, azután jön újra, ami 4 év óta mindig újra jön: megyek Lugosra a 8-as h. gy. e.-hez, onnan talán kórházba, talán fogdába, talán fogságba, majd ahogy alakul a helyzet, pedig, hidd el, nagyon nehéz most az egyszer hazulról elmenni, mert hát... stb."* A befejezetlen mondat a nyílt tábori lapon alig burkoltan céloz a kialakult forradalmi helyzetre: éppen most hagyni itt a várost, amikor végre remény van, hogy bekövetkezik a várva várt változás, a béke, a demokratikus átalakulás, talán a titkon remélt forradalom!

Kortársai úgy mondják, hogy nem is ment már vissza alakulatához, hanem két derék tiszt segítségével a szegedi utászlaktanyában húzta ki a háború végét.

3

A háború vége — *a forradalmak kezdete!* Kovács Péter a szociáldemokrata párt helyi vezetője, a *Friss Hírek* publicistája lett. Költői hajlamai az őszirózsás forradalom levegőjében megérlelődtek. A *Népszava* 1918. november 17-én közölte *Rabszolga ébredő* című versét:

Rabszolga volt az ősapám,
De én utódja nem vagyok.
Bilincsemből fegyvert verve,
Imádság helyett: lázadok.

A *Friss Hírek* 1919. március 2-án közölte *Ébred a föld* című költeményét:

Nézzetek szét az életnek szemével,
És lássátok, hogy szent tavasz lesz itt,
Melengessétek lelketek tüzével
A forradalom gyenge rügyeit!

A Tanácsköztársaság kikiáltása benne is föloldotta a két munkáspárt szegedi torzsalkodásának tragikus ellentmondásaiból fakadó gátlást. *Fönntartás nélkül állott a forradalmi szocializmus oldalára:* a forradalmi intéző bizottság katonai parancsnokságának tagja *Tabódy Zsolt, Zarecsnik János, Walter Árpád, Stéhli István* és *Deli Károly* társaságában. Március 27-én hajnalban a direktóriummal ő is eltávozott a városból, s április 7-én Félegyházán ott volt azon az ülésen, amelyen a Szegedre való visszatérés lehetőségeit vitatták meg. *Ő megfogadta Kun Béla tanácsát, s április 19-én vissza is tért a városba. Szabó Jánossal* együtt a francia demarkációs vonalon rendszeresen átjárt a Tanácsköztársaság területére: röpcédulákat, *Vörös Újságot,* pénzt hozott a szegedi munkásságnak az ellenforradalmi szervezkedések elleni harcai támogatására.

A júniusi nagy politikai sztrájk kitörésében kettejüknek, valamint a tanácskormány által melléjük adott *Kondász Ferencnek* volt kezdeményező szerepük: ők készítették elő és szervezték meg a szegedi munkásság emlékezetes nagy harcát. Június 1-én, a Szeged-Külváros munkás-, katona- és parasztanácsának megválasztásakor őt is megválasztották tanácstaggá.

Június 16-án három vöröskatona kétmillió koronát hozott Budapestről a sztrájkoló vas- és fémmunkások részére. A pénznek a városba csempészésében Szabó János és Kovács Péter segédkezett. Kovács Pétert, még mielőtt a három vöröskatona visszajutását biztosíthatta volna, letartóztatták, s mint kémet átadták a francia hadosztály bíróságnak. Kovács Péter két hónappal előbb, április 26-án kötött házasságot *Fábián Etelka* dohánygyári munkásnővel. *Június 24-én a francia hadbíróság Kovács Pétert ötévi kényszermunkára ítélte.* Nem tudták ugyan rábizonyítani, hogy kapcsolatban állott a tanácskormánnyal, de megtalálták nála *Wallisch Kálmánnak,* az akkor már Felsőtanyán — a mai Balástyán — működő direktórium tagjának névjegyét, amelyen az állott, hogy világosítsa föl a szegedi munkásokat a kialakult sajátos helyzetről.

„Kovács Péter soha többet nem látta viszont a feleségét" — írta visszaemlékezésében *Andorka Sándor,* aki szintén francia rabságba került. A letartóztatottak egy részének, így *Hoffmann Ödönnek* és *Dobos Jenőnek* még Szegeden sikerült megszöknie; mások, mint *Zarecsnik János* is, Bulgáriában a vonatról leugorva menekültek meg. Többen azonban lábukat törték, volt, aki belehalt az ugrásba, négy szökevényt ismét elfogtak a franciák Szófiában, ahol a francia kémszolgálat balkáni központja volt. Andorka, Kovács Péter, a kecskeméti Bodor Sándor és az algyői Fátyol József rab maradt.

4

André Marty (1886—1956), az 1919 áprilisában a Szovjetoroszország védelmében kitört feketetengeri matrózlázadás legendás vezetője, húsz évi kényszermunkára ítélve találkozott a magyar kommunista foglyokkal. Őt honfitársainak tiltakozása 1923-ban kiszabadította rabszolgaságából, s ő a *Párisi Munkás* 1925. június 28-i számában *Magyarok a guayanai pokolban* című cikkével mozgalmat indított a szegedi kommunisták kiszabadítására. El-

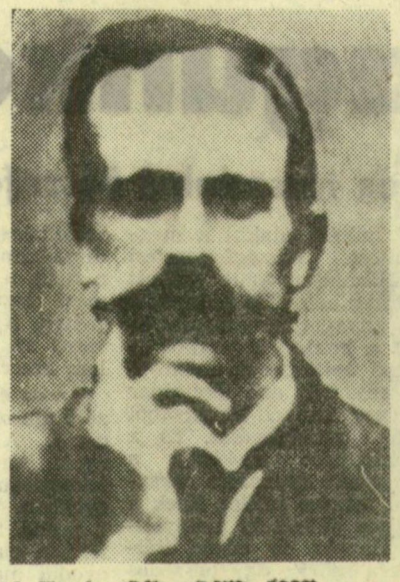

Id. Kovács Péter (1859—1937)

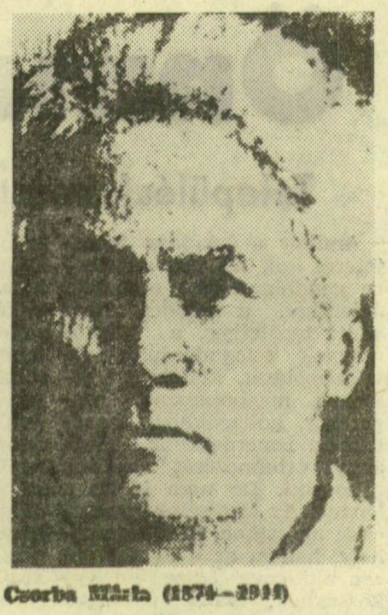

Csorba Mária (1874—1919)

Kiss Dénes

Arany

„Vadat úzni feljövének"
szólt a magyar Vejnemőjnen
Ősi nyolcas ütemére
dúdolják hány ezer éve?

Engem is visz ez a vágta
ködbevesző ingoványba
Sok jó lovam-szavam hátán
járok álmok héthatárán

„Hős fiai szép Enéhnek"
Napkeletről száll az ének
s ha visszazeng napnyugatról
Oka Káma belesajdul

Nincs még vége a galoppnak
írom Juvan Sesztalovnak
ki szívében kölyök-sámán
rokon forrás gyöngye száján

Regebeli messzi tájon
ahol csak az ég a sátram
s Tejút-öltés idő-férce
feszül át a múlt ködébe

„Vadat úzni feljövének"
el ne múljon ez az ének
Szívünk mélyi tág időben
születik új Vejnemőjnen.

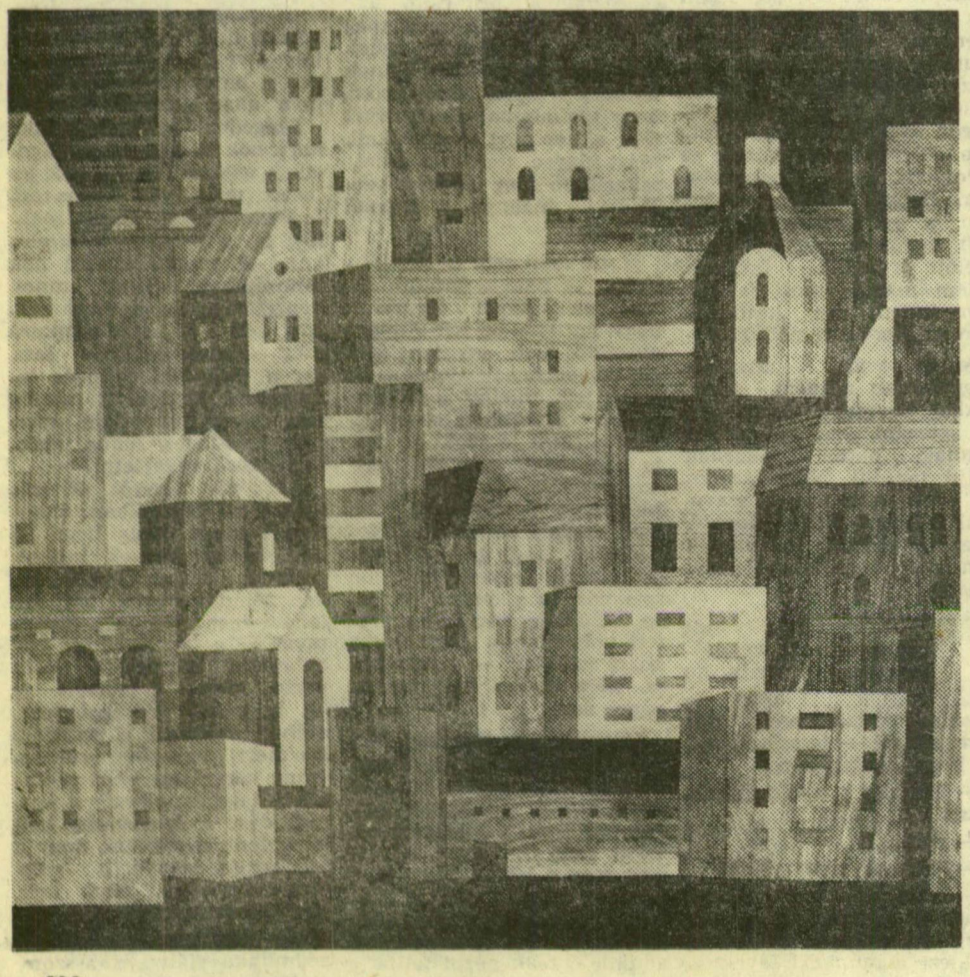

Város

Házcsoport

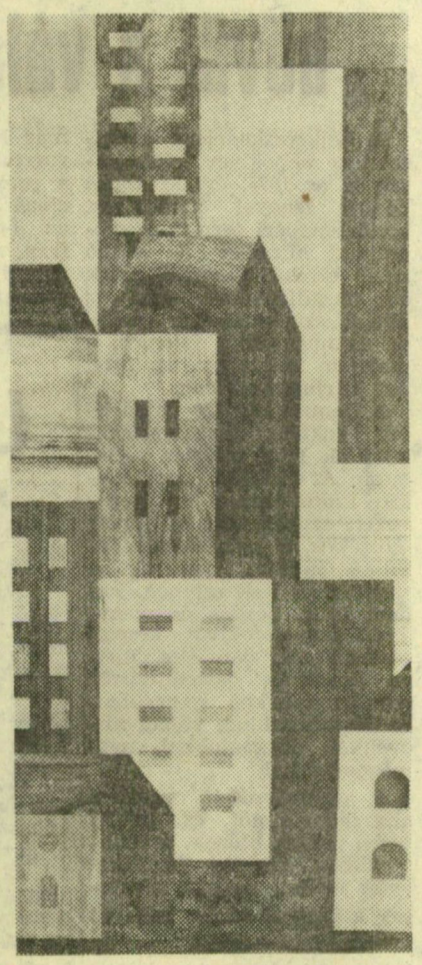

Nagyváros (részlet)